

Synpunkter på

Regional utvecklingsstrategi – 2040, Östergötland

(Dnr RS 20171-505)

RUS-2040 är en ambitiös strategi med många formuleringar som för de flesta är självklara idag, såsom att regionen skall vara klimatneutral och energieffektiv, skall ha cirkulär ekonomi och konsumtion etc. Det står mycket som är bra i RUS 2040. Men ibland kommer målformuleringarna i konflikt med varandra, ofta stannar de vid ambitioner utan konkretisering eller ger avtryck i utläggningarna om hur regionen önskas se ut om 20 år. Sådana konflikter behöver analyseras vidare och hanteras.

En generell reflektion över RUS 2040 är att "mjuka" mänskliga aspekter inför framtiden avhandlas summariskt, medan mer tekniska och mätbara aspekter avhandlas ingående. Vi ser det som en klar och allvarlig brist i en utvecklingsstrategi, som till syvende og sidst handlar om människors liv och naturens tillstånd inom regionen 20 år framåt i tiden. Det kan vara svårt eller omöjligt att planera sådant, men desto viktigare att säkerställa goda förutsättningar och resiliens.

Vi är medvetna om att strategiarbetet nu är i ett långt framskridet skede, men vill ändå lyfta fram några principiellt viktiga synpunkter, vilka vi hoppas kan beaktas i en slutversion av RUS 2040 eller tas in i den process som anges skall präglade utvecklingsstrategin framöver (s 28).

Vi har naturligtvis många synpunkter på detaljer och formuleringar i RUS 2040, men väljer att framföra mer övergripande synpunkter.

Alternativa framtidsscenarier saknas

I remissutgåvans inledning skrivs att "Utvecklingsstrategi för Östergötland är ett försök att blicka in i framtiden" (s 3). Vi får intrycket att framtiden förutsätts vara en dopad prolongering av utvecklingen i regionen fram till idag. Men om framtiden vet vi egentligen inte mer än att "vår värld är föränderlig" (s 4). Vi vet faktiskt inte ens om regionen finns i sin nuvarande skepnad om 20 år. Just i detta menar vi att RUS 2040 har sin allra största brist, sin akilleshäla.

Det verkar förutsättas att regionen inte drabbas av återkommande och värre pandemier, epidemier eller tropiska sjukdomar (malaria är på väg norrut), inte drabbas av omfattande skogsbränder pga extrem torka flera år i rad, inte drabbas av vattenbrist i jordbruket, inte drabbas av brist på dricksvatten och låga grundvattennivåer, inte drabbas av extrema skyfall eller stormar, inte drabbas av mer våld och trakasserier (särskilt i de stora städerna och särskilt kvinnor och ickebinära personer), inte "drabbas" av klimat- eller krigsflyktingar, inte "drabbas" av befolkningsflykt ut på landsbygden från städerna, inte drabbas av internetkollaps, inte drabbas av svag eller utebliven elförsörjning, inte drabbas av ... en föränderlig värld. RUS 2040 saknar helt alternativa perspektiv på framtiden.

den. Det hjälper något, men inte så mycket och kanske försent, att "Utvecklingsstrategin ska ses som en process, ett arbetssätt, ett kontinuerligt arbete" (s 4).

Hållbarhet, resiliens och elasticitet i regionen

Perspektivet i RUS 2040 har tydlig riktning enligt en "kunskapsdriven kompass för framtiden. En kompass för hållbar utveckling" (s 4). Metaforen kan synas självklar, men är bedräglig. Vi anser att begreppet "hållbar" (som används 58 gånger i remissversionen) ges en alltför snäv innebörd i RUS 2040, trots att det baserar sig på Agenda 2030, trots att de fem principer som lyfts fram innehåller många bra ambitioner (s 7).

Hållbarhet blir inte hållbar, om den inte vilar på resiliens och elasticitet (eller flexibilitet om man så vill). Dessa saknas helt i utvecklingsstrategin. Därmed är också hela strategin skör och sårbar. En hållbar, resilient och elastisk region kan bara skapas om mångfald och variation i samhällsutvecklingen är ledstjärna, om självförsörjningsgraden värnas och ökar, om mat och vatten är giftfritt, om segregation och allienation i stort sett elimineras, om landskap och natur i och utanför regionen befrias från överexploatering, om människorna är mer tillfreds med sina liv, om angränsande regioner också drar åt det mjukare, ickemonetära sättet att se på tillväxt.

Framtidens regioninnevånare

Vi saknar vidare en analys av hur näringsliv och samhälle kan komma att gestalta sig när dagens ungdomar om 20 år faktiskt är närmare 40 år. Vilka preferenser, kompetenser och ambitioner bär de med sig? Hur vill de ha sina liv? Var vill de bo – på landsbygden eller i storstaden? Vi frågar oss vart medborgarperspektivet tog vägen.

Stad och landsbygd – Rumslig inriktning

Det framhålls att länets alla delar – landsbygder, mindre tätorter och större städer – har olika funktioner och är lika viktiga, samt skapar "en mångfald av attraktiva livsmiljöer" (s 10). Vidare skrivs att "transportsystemet binder samman hela regionen" 2040 (s 20). Den uppkopplingsstrategi som utmålas talar dock ett helt annat språk. Här talas det huvudsakligen om förstärkning av infrastrukturen mellan Norrköping, Linköping, Mjölby och Motala, samt kopplingen till Stockholmsregionen och Öresund. Sambanden till Jönköping nämns flyktigt två gånger och då endast i form av att de bör tas tillvara, inte skall. Kalmar och Småland nämns överhuvudtaget inte alls. Kustpilen verkar inte existera som kommunikationsled 2040.

Det gör också Östgötatrafikens planer inför 2030, där landsbygdslinje efter landsbygdslinje läggs ner pga att de anses "lågeffektiva" och inte bär sina kostnader i rimlig utsträckning. Östgötatrafiken skriver mycket om kostnadstäckning. Men i ägardirektivet står att "Om inte Ägaren i direktiv anger något annat har bolaget inga resultat eller avkastningskrav." (Ägardirektiv 2020 för AB Östgötatrafiken, fastställda av Regionstyrelsen 2020-01-28 där lydelsen "Ersättningen från trafik- och samhällsplaneringsnämnden skall täcka bolagets nettokostnader och avräknas per kalender-/redovisningsår." har strukits.) Östgötatrafiken driver trots det tesen att "För att upprätthålla en långsiktigt ekonomiskt hållbar kollektivtrafik är måttet nettokostnad per påstigande viktigt att följa." (Dialograpport Trafikutredning Ödeshög 2020-12-22), dvs att man ser det som leditmt att lägga ner linjer i glesbygd av den anledningen. Ägardirektivet kan tolkas som motsatsen.

Skärgårdarna nämns två gånger, men endast som naturresurs och något vackert. Inget står att finna om hur skärgårdslivet ska stärkas, värnas eller ingå i någon uppkopplingsstrategi.

RUS 2040 framhåller ett ifrågasättande av staden som norm (s 21, 22). Det är lovvärt, men vi ser inte att det blir ett allvarligt menat ifrågasättande genom att införa termen "nod" istället för stad. För oss är det tydligt att RUS 2040 har ett uttalat och starkt fokus på de större städerna och ett tämligen svagt fokus på landsbygderna och inget alls på skärgårdarna.

Teknologisk utveckling och landsbygden

"Östergötland är en högteknologisk industriregion" konstateras i RUS 2040 (s 13, 14, 26) och att denna kompetens skall tas till vara och utvecklas. Vi kan vara helt säkra på att så kommer att ske och att en mångfald tillämpningar kommer att prägla såväl region som rike och världen. Ändå saknar RUS 2040 konkretiseringar och exemplifieringar 10 eller 20 år framåt. Självstyrande fordon sågs som en utopi för bara 5–10 år sedan. Idag finns de och självstyrande bussar rullar redan i stadstrafik. Vore det då inte rent av troligt, att självstyrande bussar skulle kunna trafikera landsbygderna med både många linjer och täta turer till låg kostnad för både trafikbolag och boende? (Det perspektivet skulle rita om kartan "Ett uppkopplat Östergötland ... på s 10!) Vore det inte både möjligt och önskvärt att regionalt verka för etablering av mer eller mindre digitalt styrda landsbygdbutiker? Det skulle verkligen bidra till att hela Östergötland lever.

Hälsa

Maten, som är ett fundament för mänskligt liv och hälsa, nämns på ett enda ställe och då som del av att tillgången på mat är en del av Agenda 2030 (s 7). En strategi för hållbar och inomregional produktion av hälsosamt, giftfritt och ekologiskt livsmedel saknas helt, liksom ett mål för självförsörjningsgrad. Begreppet försörjning avseende livsmedel nämns överhuvudtaget inte.

Arbetsmarknad

Strategier för att möta en förändrad arbetsmarknad och tillgång på relevant arbetskraft framhålls på flera ställen. Vi saknar dock analys och strategi för att möta den pågående och allt tydligare arbetsmarknadspolariseringen (fast kanske inte inom sjukvården o likn brancher), vilken innebär att jobben för genomsnittligt skolade personer blir allt färre.

Den teknologiska utvecklingen kommer att förändra hela vår arbetsmarknad. Forskning uppskattar att vartannat arbete kommer att rationaliseras inom de kommande två decennierna. Medan en del yrken försvinner kommer andra yrken att bli mer attraktiva. Det kommer att medföra både svårigheter men också stora möjligheter som regionen redan nu måste förbereda sig inför. De regioner som har en tydlig plan och strategi för den strukturomvandlingen kommer också att få ett försteg i kompetenskiftet och som kommer medborgarna till gagn i den förändrade arbetsmarknaden.

Regionstrategi i praktiken

RUS 2040 framhåller vikten av samordning av de kommunala planerna och regionens planering. Det är gott. Men vi läser mellan raderna, att kommunernas planering bör, eller rent av skall, underordnas regionens. Vi ser det som en riskfylld och inte särskilt mångfaldsinriktad ordning. Centralstyrning/-planering med ett uppifrån-ner-perspektiv

har svårt att utgå från medborgarnas behov och preferenser. Bättre vore, enligt vårt sätt att se det, att regionens planering och strategi utgick från kommunernas översiktsplanering och arbetade med att i möjligaste mån samordna dessa genom att leda interkommunala samtal, dvs att den regionala startegin ges ett nerifrån-upp-perspektiv. Vi är övertygade om, att det skulle få en betydligt bredare folklig förankring (ett begrepp som inte förekommer i RUS 2040).

Feministiskt initiativ Ödeshög